

Elektroničko (online) nasilje

Uvod

Digitalni svijet danas je mnogo više od prostora za komunikaciju te razmjenu ideja i informacija - sve češće postaje i mjesto u kojem se provodi nasilje. Iako se nasilje tradicionalno povezuje s fizičkom prisilom, nasilje posredovano tehnologijom - putem društvenih mreža, aplikacija, poruka ili digitalnog sadržaja - može imati ozbiljne posljedice za žrtve. Te posljedice nisu samo psihološke i socijalne, već se često prelijevaju i u stvarni, izvanmrežni život.

Zašto je elektroničko nasilje posebno opasno

Tehnologija i mogućnost anonimnosti omogućuju počiniteljima zlorabu s manjom vidljivošću, zbog čega zlostavljanje može biti sustavno i dugotrajno, bez straha od neposrednih posljedica. Elektroničko nasilje može poprimiti različite oblike, uključujući krađu osobnih i privatnih podataka, objavljivanje ili dijeljenje fotografija bez pristanka, prijetnje, vrijeđanje, kibernetičko uhođenje (cyberstalking) te opće online uznemiravanje.

Prema istraživanjima organizacije UN Women, digitalno nasilje nerazmjerno često pogađa žene i djevojke, osobito one koje su javno aktivne, poput novinarki, aktivistkinja i političarki. Osim toga, nasilje u digitalnom prostoru često ne ostaje ograničeno na „samo internet“ - prijetnje i uvrede mogu eskalirati u stvarni kriminal, fizičke prijetnje, društveno isključivanje, pa čak i femicid.

Digitalno i kibernetičko nasilje

Iako se pojmovi digitalnog i kibernetičkog nasilja često koriste kao sinonimi, korisno ih je razlikovati.

Digitalno nasilje (engl. digitalviolence, online violence) širi je pojam koji obuhvaća sve oblike nasilja i zlostavljanja posredovanih digitalnim tehnologijama i platformama, uključujući društvene mreže, aplikacije, chatove, e-poštu, foto i video sadržaje, forume i druge

oblike online komunikacije. Digitalno nasilje može biti jednokratno ili izolirano - primjerice objava neprimjerene fotografije ili prijetnja putem poruke - no i takvi pojedinačni incidenti mogu imati ozbiljne i dugotrajne posljedice.

Kibernetičko nasilje (engl. cyber violence, cyberbullying, cyberstalking) predstavlja podskup digitalnog nasilja, a odnosi se na ponavljano uznemiravanje, zastrašivanje ili proganjanje žrtve putem interneta i digitalnih komunikacijskih kanala. Takav kontinuirani oblik nasilja stvara osjećaj stalne nesigurnosti i može uzrokovati trajnu psihološku traumu.

Ukratko, digitalno nasilje ne mora nužno biti ponavljano, dok kibernetičko nasilje podrazumijeva kontinuirani obrazac napada i proganjanja. Razumijevanje ove razlike ključno je za pravodobno prepoznavanje rizika i odgovarajuće reakcije društva i institucija.

UN Women i borba protiv digitalnog nasilja

Organizacija UN Women kontinuirano djeluje na prepoznavanju i sprječavanju nasilja u digitalnom prostoru. Među ključnim ciljevima koje njihove kampanje promiču ističu se:

- prepoznavanje digitalnog nasilja kao stvarnog oblika nasilja, s ozbiljnim fizičkim, psihičkim i društvenim posljedicama
- zagovaranje zakonodavnih i regulatornih okvira koji prate tehnološki razvoj, kako bi proganjanje, uznemiravanje, nasilje i zloraba privatnih podataka putem interneta bili jasno definirani i sankcionirani
- poticanje tehnoloških kompanija na preuzimanje odgovornosti, uključujući brzo i učinkovito uklanjanje štetnog sadržaja, uvođenje mehanizama zaštite i podrške te razvoj digitalnih platformi s naglaskom na sigurnost korisnika, osobito ranjivih skupina
- podizanje svijesti – informiranje javnosti da digitalno nasilje nije „manje važno“ niti bezazleno, već ozbiljan oblik nasilja koji se može preliti u stvarni svijet, te da svatko

ima ulogu u njegovoj prevenciji, bilo kao pojedinac, član zajednice ili predstavnik institucija.

Osobe s invaliditetom i online nasilje

Istraživanja pokazuju da su osobe s invaliditetom izložene većem riziku od online nasilja u usporedbi s općom populacijom. Prema istraživanju organizacije Scope iz 2023. godine, 29 % osoba s invaliditetom izjavilo je da su doživjele online uznemiravanje ili tzv. „trolling” upravo zbog svog invaliditeta. Nadalje, 53% ispitanika navelo je da su u posljednjih pet godina svjedočili negativnim komentarima ili govoru mržnje usmjerenima prema osobama s invaliditetom na društvenim mrežama ili u online igrama.

Pojedine studije koje su se bavile mladima s invaliditetom ukazuju na značajne razlike u stopama kibernetičkog nasilja u odnosu na njihove vršnjake bez invaliditeta. Istraživanje Cyber bullying among Youth with and without Disabilities iz 2017. godine pokazalo je da mladi s invaliditetom imaju znatno veću vjerojatnost da budu žrtve kibernetičkog nasilja u usporedbi s mladima bez invaliditeta, iako je cyberbullying relativno čest i u općoj populaciji.

Povećana ranjivost vidljiva je i među odraslim osobama s intelektualnim teškoćama. Istraživanja pokazuju da oko 15% odraslih osoba s intelektualnim invaliditetom doživi kibernetičko zlostavljanje, što je više nego dvostruko u odnosu na opću populaciju, u kojoj se u istoj studiji navodi stopa od približno 6,6%.

Zašto su osobe s invaliditetom dodatno ranjive?

Online prostor za osobe s invaliditetom može predstavljati važnu priliku za povezivanje, samoizražavanje, pristup podršci i veću društvenu uključenost. Međutim, istodobno otvara prostor i za diskriminaciju, zlostavljanje i stigmatizaciju.

Brojna istraživanja pokazuju da su napadi na osobe s invaliditetom često izravno usmjereni na njihov invaliditet te se manifestiraju kroz ismijavanje, negativne komentare i izražavanje predrasuda. Takvi oblici nasilja dodatno pojačavaju osjećaje isključenosti, straha i nesigurnosti, ne samo u digitalnom, već i u širem društvenom kontekstu.

Posebno zabrinjava činjenica da su pokazatelji rizika znatno viši među mladim osobama s

invaliditetom u usporedbi s općom populacijom. To upućuje na zaključak da su osobe s invaliditetom u životnoj dobi u kojoj su najaktivnije u online okruženju - tijekom školovanja, socijalizacije i formiranja identiteta - izložene većem broju negativnih digitalnih iskustava.

Preporučene aktivnosti za prevenciju i reagiranje na digitalno nasilje

Razvijanje svijesti i edukacija: Sustavno informirati javnost o digitalnom nasilju, njegovim oblicima, posljedicama i načinima prepoznavanja, s ciljem povećanja razine informiranosti i jačanja preventivnih mehanizama.

Podrška osobama koje su doživjele nasilje: Izvještaje o digitalnom nasilju potrebno je shvaćati ozbiljno, bez umanjivanja iskustva žrtve, te aktivno poticati traženje stručne pomoći i korištenje dostupnih mehanizama i kanala za prijavu.

Korištenje alata za zaštitu: Primjenjivati postavke privatnosti i sigurnosne opcije dostupne na digitalnim platformama, koristiti mogućnosti blokiranja i prijavljivanja počinitelja te sustavno dokumentirati i čuvati dokaze o zlouporabi.

Zagovaranje promjena: Aktivno podupirati inicijative usmjerene na jačanje zakonodavnog okvira, povećanje odgovornosti tehnoloških platformi i stvaranje sigurnijih digitalnih prostora za sve korisnike.

Promicanje digitalne empatije i kulture poštovanja: Graditi online zajednice u kojima nasilje i zlouporaba nisu prihvatljivi, a komunikacija se temelji na uzajamnom poštovanju, odgovornosti i empatiji.

Zaključak

Digitalno nasilje nije „samo problem interneta”, već ozbiljan oblik nasilja koji izravno pogađa stvarne živote, prava i dostojanstvo ljudi. Kampanja 16 dana aktivizma protiv rodno uvjetovanog nasilja u organizaciji UN Women jasno naglašava da digitalni prostor mora biti mjesto sigurnosti, slobode i jednakosti te da se nasilje u digitalnoj sferi mora pravodobno prepoznati, učinkovito zaustaviti i adekvatno sankcionirati.

Reakcija svakog pojedinca, ali i zajednice te institucija, od ključne je važnosti za stvaranje interneta kao sigurnog i uključivog prostora za sve korisnike, bez straha, uznemiravanja i kontinuiranog nasilja.